

Position paper Rondetafelgesprek 20 juni 2024

Inleiding

De Koepel Gepensioneerden is met 150.000 leden de grootste seniorenorganisatie in ons land. Aangesloten zijn zowat alle verenigingen van gepensioneerden bij bedrijfstak-, beroeps- en ondernemingspensioenfondsen als ook bij pensioenverzekeraars. Dankzij zijn verenigingen weet de Koepel Gepensioneerden wat er speelt in 'Pensioenland'. Haar leden zijn immers actief in pensioenfondsbesturen als ook in belanghebbenden- en verantwoordingsorganen en zijn gesprekspartner van pensioenfondsen, bestuursbureaus, pensioenverzekeraars, (voormalige) werkgevers enzovoorts. De meeste van hen voeren het met de Wet Toekomst Pensioenen geïntroduceerde hoorrecht uit.

Het hoorrecht in de wet

De Wet Toekomst Pensioenen stelt ten aanzien van de transitie naar een nieuwe regeling het individueel bezwaarrecht buiten werking. Omdat daarenboven (de belangen van) gepensioneerden volgens de Memorie van Toelichting op de wet door sociale partners *'niet of minder bij [de transitie] worden betrokken'*, terwijl de keuzes daaromtrent juist ook voor hen vérstreckende gevolgen hebben, is in de wet een hoorrecht voor verenigingen van gepensioneerden (en 'slapers') geïntroduceerd. Doel is om daarmee *'te voorzien in andere waarborgen om de belangen van gepensioneerden en andere aanspraakgerechtigden bij de besluitvorming te borgen'*.

Opvallend is dat in de wet vervolgens vooral eisen worden gesteld aan verenigingen om het hoorrecht te kunnen uitoefenen (die voor vakbonden bijvoorbeeld niet gelden) en niet of nauwelijks aan de daarbij door sociale partners te volgen procedure teneinde bedoelde belangen *'te borgen'*. In diverse debatten heeft de minister in reactie op vragen van Kamerleden verduidelijkt wat er van sociale partners in het kader van het hoorrecht mag worden verwacht: ze moeten (kortweg) verenigingen van gepensioneerden tijdig bij het opstellen van hun transitieplan betrekken, voldoende tijd geven om (in samenspraak met hun achterban) tot een oordeel te kunnen komen, gemotiveerd reageren op gestelde vragen en ingebrachte voorstellen en suggesties als ook de gevraagde voor bedoeld oordeel benodigde informatie (inclusief berekeningen) verstrekken. In het verlengde daarvan heeft de minister sociale partners opgeroepen het hoorrecht, en daarmee gepensioneerden en hun belangen, serieus te nemen.

Het hoorrecht in de praktijk

Uit diverse door de Koepel Gepensioneerden onder zijn lidverenigingen uitgezette enquêtes en uit rechtstreekse contacten (onder meer tijdens de kennissessies en ‘spreekuren’ die de Koepel organiseert) vloeien de volgende **constateringen** voort:

- Bij ondernemingspensioenfondsen worden verenigingen van gepensioneerden over het algemeen beter en eerder bij de totstandkoming van het transitieplan betrokken dan bij bedrijfstakpensioenfondsen;
- Herhaalde oproepen van de minister richting sociale partners hebben geen aantoonbaar effect op de opstelling van deze laatste;
- Daar waar sociale partners veel tijd nodig hebben voor het formuleren van een (concept)-transitieplan en het pensioenfonds in verband met de complexiteit veel tijd nodig heeft voor het implementatie- en communicatieplan komen verenigingen van gepensioneerden in een ‘time-squeeze’, waardoor ze onvoldoende tijd krijgen voor een gedegen beoordeling van het concept-transitieplan en het raadplegen van de eigen achterban;
- De door verenigingen van gepensioneerden ingebrachte argumenten en alternatieve voorstellen worden vaak slechts summier geadresseerd en leiden zelden tot (fundamentele) aanpassingen. Wanneer sociale partners, vaak na een langdurig en moeizaam traject, tot afspraken met elkaar zijn gekomen, bestaat nauwelijks nog de bereidheid daar op terug te komen;
- Daar waar verenigingen in de procedure serieus worden genomen, gebeurt meer met de door hen ingebrachte argumenten en bestaat bij hen meer begrip voor de in het transitieplan gemaakte keuzes;
- De voornaamste aanleiding voor het in 2019 gesloten pensioenakkoord en de daaruit voortvloeiende Wet Toekomst Pensioenen (de sterk opgelopen indexatie-achterstand en het daardoor veroorzaakte forse koopkrachtverlies) als ook de belangrijkste belofte ervan (een koopkrachtiger pensioen) worden onvoldoende geadresseerd in de door sociale partners opgestelde transitieplannen.

Uiteraard bestaan er positieve uitzonderingen (ook bij bedrijfstakpensioenfondsen), maar die zijn helaas schaars.

Bovenstaande leidt tot de **conclusie** dat de met de introductie van het hoorrecht beoogde ‘borging van de belangen van gepensioneerden’ te vaak niet wordt gerealiseerd, simpelweg ook omdat er niet overal een vereniging van gepensioneerden is. Het oprichten daarvan is bovendien niet gemakkelijk: het zicht op de potentiële achterban en de mogelijkheden die te bereiken zijn gering. Het feit dat door de wetgever is gekozen voor de lichtste vorm van medezeggenschap zonder echte procedurele waarborgen en zonder dat expliciet in een andere toets is voorzien dan die door de rechter (die juist gelet op de grote aan sociale partners gelaten vrijheid in dezen slechts marginaal zal toetsen) brengt, in relatie met de terughoudendheid bij sociale partners die van oordeel zijn dat ze zelf alle belangen wel kunnen wegen, mee dat de hoorrechtprocedure vaak slechts functioneert als een ‘te zetten vinkje’ om verder te kunnen richting transitie. Daardoor zal, zeker ook onder

gepensioneerden, het vertrouwen in het pensioenstelsel (ook een van de hoofddoelstellingen van pensioenakkoord en wet) niet terugkeren. Sterker nog: onvrede, gedoe en rechtszaken liggen op de loer.

Aanbevelingen

De Koepel Gepensioneerden stelt de interesse van de Tweede Kamer voor hoe het hoorrecht in de praktijk uitwerkt (resultierend in moties, aan de minister gevraagde toezeggingen en het rondetafelgesprek waarvoor dit position paper is geschreven) als ook de door de minister gegeven verduidelijkingen en gedane oproepen zeer op prijs, maar stelt zoals gezegd ook vast dat een en ander onvoldoende effect heeft. Gelet op het feit dat inmiddels steeds meer transitieplannen ‘van de band rollen’ bestaat zo het risico van een constatering achteraf die (als de weg van aanpassing van de wet zou worden gevolgd) als mosterd na de maaltijd komt.

Alleen indien het onvoldoende invulling geven aan het hoorrecht door sociale partners consequenties heeft voor bijvoorbeeld de voortgang van de transitie zal het hoorrecht serieuzer worden genomen en de door de wetgever nadrukkelijk ermee beoogde borging van de belangen van gepensioneerden worden gerealiseerd.

Praktische aanbeveling is dan ook om een expliciete oproep te doen aan de diverse andere spelers in de pensioentransitie om de gevolgde hoorrechtprocedure te betrekken bij de van hen gevraagde acties: een oproep aan de regeringscommissaris transitie pensioenen om nadrukkelijker aandacht te besteden aan de hoorrechtprocedure bij de vaststelling van transitieplannen en daarover (ook) met verenigingen van gepensioneerden in overleg te treden als ook een oproep aan pensioenfondsen, belanghebbenden- en verantwoordingsorganen, raden van toezicht en De Nederlandsche Bank om bij respectievelijk opdrachtaanvaarding, instemming met dan wel advies over het na het transitieplan volgende implementatie- en communicatieplan, oordeel over en toezicht op de transitie een onvoldoende ingevulde hoorrechtprocedure te laten leiden tot niet aanvaarden van de opdracht dan wel het afgeven van een negatief oordeel. Daarnaast zou het behulpzaam zijn als een ‘bezwaarinstantie’ wordt aangewezen (bijvoorbeeld de ingestelde transactiecommissie), zodat in voorkomende gevallen niet de torenhoge (financiële) drempel naar een bovendien slechts marginaal toetsende rechter hoeft te worden genomen.

Tenslotte: de wijze waarop het hoorrecht in de praktijk uitwerkt, toont nog eens aan dat de governance structuur in ons pensioenstelsel aan herziening nodig is. De belangen van gepensioneerden komen daarin nu onvoldoende tot hun recht, terwijl zij de gevolgen van besluiten direct (in hun portemonnee) voelen.

Uiteraard licht ik bovenstaande graag in het rondetafelgesprek toe.

mr. John Kerstens, voorzitter